

Izabella Andrzejuk

Sprawozdanie z konferencji z cyklu "Wielcy ludzie Emigracji - ocalić od zapomnienia": Ks. Stanisław Bełch (1904-1989) - "człowiek z wizją"

Studia Philosophiae Christianae 42/2, 239-244

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dzisiejszy „tyran” różni się od średniowiecznego sposobami działania i stosowanymi środkami, jednakże chciwość, mściwość i pogarda są od wieków te same. Szczególnie niebezpieczne jest – zdaniem Prelegenta – gdy „tyran” jest zbiorowy i realizuje swe cele w ramach systemu demokratycznego. Totalitaryzmy XX wieku były tego bolesnym przykładem. Dlatego w systemach tych, gdy władza – przynajmniej nominalnie – należy do wszystkich, odpowiedzialność obywateli jest nieporównanie większa niż poddanych, których wpływ na rządy był bardzo ograniczony.

Kończąc swój wykład, A. Andrzejuk nawiązał do tytułu spotkania i zaznaczył, że w polityce nie da się uciec od moralności, gdyż na niej opierają się wszelkie działania człowieka, który ma obowiązki kierować się sumieniem, i z tego zadania nic go nie zwalnia. Prelegent dodał również, iż skutki podejmowania decyzji bez liczenia się z dobrem moralnym szybko „mszczą się” na ich autorze. Dotyczy to także, a może nawet przede wszystkim, obywateli państw demokratycznych, podejmujących swe decyzje w powszechnych głosowaniach.

Po wygłoszonym referacie odbyła się dyskusja, w której uczestniczyli między innymi znany historyk emigracyjny – Zbigniew Siemaszko i Konsul Generalny RP w Londynie – Janusz Wach.

IZABELLA ANDRZEJUK

**SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI Z CYKLU
WIELCY LUDZIE EMIGRACJI – OCALIĆ OD ZAPOMNIENIA
KS. STANISŁAW BEICH (1904-1989) – „CZŁOWIEK Z WIZJĄ”**

W dniu 11 lutego br. odbyła się na terenie Parafii Matki Bożej Miłosierdzia w Londynie (Willesden Green) konferencja poświęcona pamięci inicjatora polskiego tłumaczenia *Sumy Teologii* Tomasza z Akwinu – ks. Stanisława Beicha.

Organizatorami tego przedsięwzięcia byli członkowie Rady Parafialnej oraz Jezuici polscy w Londynie, których na konferencji reprezentował o. superior Henryk Drożdziel.

Konferencja stanowiła kolejną część cyklu *Wielcy ludzie Emigracji – ocalić od zapomnienia*, którego wcześniejsze spotkania poświęcone były sylwetkom Jerzego Mirewicza – jezuita, wybitnego myśliciela i poety oraz Beaty Obertyńskiej – poetki i autorki sztuk scenicznych.

Gospodarz spotkania, o. H. Drożdźiel skierował słowa powitania do przybyłych osób, a następnie nakreślił cel rozpoczętej konferencji. Zaznaczył, że celem spotkania jest przede wszystkim przypomnienie samej osoby ks. Bełcha, jego działalności i szczególnych zasług dla Ojczyzny (zarówno w Kraju, jak i poza jego granicami).

Następnie Prezes rady parafialnej Parafii Matki Bożej Miłosierdzia Zenon Handzel, odczytał list przewodniczącego Komisji Episkopatu Polski abp. Józefa Michalika, metropolity przemyskiego.

Jako pierwszy z zaproszonych gości zabrał głos prezydent Ryszard Kaczorowski. W swoim przemówieniu nawiązał do słów Jana Pawła II skierowanych do polskiej emigracji z czasów II wojny światowej podczas spotkania na londyńskim stadionie Crystal Palace, 30 maja 1982 roku, który powiedział, iż właściwsze jest stosowanie do Polaków na uchodźstwie określenia „Ojczyzna” aniżeli „emigracja”. W ten sposób Papież wskazał – zdaniem Prezydenta – na szczególną rolę, jaką odgrywały środowiska polskie Wielkiej Brytanii. Prezydent zwrócił uwagę, iż celem wszelkich organizacji i ruchów religijno-kulturowych na emigracji było przede wszystkim formowanie mocnego społeczeństwa polskiego, „wyposażonego we wszystkie narodowe atrybuty życia politycznego, gospodarczego, naukowego i kulturalnego”. W taki program kształtowania społeczeństwa polskiego na uchodźstwie – zdaniem Prezydenta – znakomicie wpisywała się działalność ks. S. Bełcha.

Po wystąpieniu Prezydenta głos zabrał pan Wojciech Płazak, redaktor radia BBC oraz prezes Fundacji Veritas w Londynie. W swoim wystąpieniu W. Płazak zwrócił przede wszystkim uwagę na walory osobowości księdza Bełcha jako człowieka blisko zaprzyjaźnionego z Bogiem i przyjaznego ludziom. W dalszej części swego wystąpienia Prezes Płazak przypomniał słuchaczom liczne inicjatywy, podejmowane przez ks. Bełcha: założenie Veritas – Fundacji i Katolickiego Ośrodka Wydawniczego, zorganizowanie Polskiego Katolickiego Stowarzyszenia Uniwersyteckiego, otwarcie i prowadzenie domu studenckiego przy Earls Court Square w Londynie, założenie szkoły dla dziewcząt w Pitsford, a także zainicjowanie

przekładu *Sumy Teologii*. Podsumowując prezentację sylwetki ks. Bełcha, Prezes Veritas określił go jako kapłana charyzmatycznego, który „budził w ludziach tęsknotę za lepszym poznaniem Boga”.

Z kolei, wystąpienia Zbigniewa Siemaszko, Eugenii Maresch oraz Kazimierza Mochlińskiego były poświęcone konfliktom, w jakie został uwikłany ks. Bełch z powodu wydawanego przez siebie tygodnika *Jestem Polakiem*. Czasopismo to – wydawane na przełomie lat 1940-1941 – miało charakter katolicko-narodowy, co niejednokrotnie narażało wydawcę na ataki ze strony środowisk antyklerykalnych, a nawet na konflikty z władzami polskimi i brytyjskimi.

Rolę i znaczenie ks. Bełcha jako pasterza troszczącego się o właściwą formację młodzieży zaznaczyła w swojej prezentacji nazaretanka, s. Bożena Medeksza. Przedstawiła ona historię założenia szkoły dla dziewcząt polskich w Pitsford, zaznaczając zarazem, iż ten dobry przykład stał się argumentem przekonującym prowincjała księży marianów w USA do koncepcji założenia w Anglii szkoły dla polskiej młodzieży męskiej. Siostra Medeksza, omawiając trudności, z jakimi spotkał się ks. Bełch w trakcie realizacji planów dotyczących utworzenia szkoły, zwróciła szczególną uwagę na niezwykłą cierpliwość, pracowitość i pogodę ducha księdza, które pozwalały mu na spokojne pokonywanie wszelkich trudów. Zdaniem Prelegentki właśnie dzięki tym zaletom ducha ks. Bełcha oraz za sprawą zaangażowania Sióstr Nazaretanek szkoła w Pitsford rozpoczęła swoją pracę już w roku 1947.

Z kolei mgr Tomasz Wachowiak, dyrektor Katolickiego Ośrodka Wydawniczego Veritas, podzielił się ze zgromadzonymi uczestnikami konferencji swoimi wspomnieniami na temat żmudnego procesu tłumaczenia *Sumy Teologii* na język polski oraz jej wydawania.

Wśród osób składających swoje świadectwo o tym, jak spotkanie z ks. S. Bełchem wpłynęło na ich życie byli państwo Szymańscy. Anna Szymańska zwróciła uwagę na szczególną rolę, założonych przez ks. Bełcha, Kół Życia Wewnętrznego Studentów i Studentek. Były to koła samokształceniowe, których spotkania były poświęcone wykładom oraz dyskusjom. Te organizacje były więc swoistą „kuźnią” intelektualną, kulturową i religijną młodzieży polskiej na uchodźstwie.

Ostatnim punktem konferencji były dwa wykłady prof. Artura Andrzejuka. Pierwszy z nich był zatytułowany: „*Summa teologicz-*

na” św. Tomasza z Akwinu i jej polski przekład. Prelegent przede wszystkim przedstawił samą sylwetkę św. Tomasza z Akwinu jako wybitnego teologa i filozofa średniowiecza. A. Andrzejuk, zaznaczył, iż zasługą Akwinaty było wprowadzenie do metafizyki tematu *esse* jako istnienia (to znaczy – pierwszego aktu zapoczątkowującego byt). Niebagatelne także – zdaniem Prelegenta – był zsyntezowanie przez Tomasza dotychczasowej nauki filozoficznej (chodzący o łączenie osiągnięć Arystotelesa z współczesną Tomaszowi myślą chrześcijańską Ojców Kościoła oraz z poglądami filozofów arabskich).

Charakteryzując strukturę *Sumy Teologii*, A. Andrzejuk określił ją jako „syntetyczny zarys całej filozoficzno-teologicznej doktryny Tomasza”. Przechodząc do zagadnień związanych z tłumaczeniem *Summa Theologiae* na języki nowożytne, Prelegent wymienił kilka trudności, z którymi można się spotkać w pracy translatorskiej nad tym wybitnym dziełem:

Po pierwsze – terminologia scholastyczna jest w tej chwili praktycznie niezrozumiała.

Po drugie – do tej pory nie wszystkie elementy nauczania Tomasz są odczytane.

Po trzecie – dzieła średniowieczne były zwykle adresowane do konkretnego odbiorcy (tak jak *Suma* była przeznaczona dla studentów teologii), stąd nie zawsze są one zrozumiałe dla wszystkich. W związku z wymienionymi trudnościami, prof. A. Andrzejuk uznał, iż pomysł tłumaczy przekładu londyńskiego, aby ograniczyć terminologię scholastyczną do niezbędnego minimum i zastąpić ją językiem potocznym, był pomysłem trafnym.

Drugi wykład A. Andrzejuka był zatytułowany: *Problem istnienia Boga w filozofii św. Tomasza z Akwinu*. Prelegent przedstawił zawartą w *Sumie Teologii* Tomaszową koncepcję pięciu dróg, zaznaczając zarazem, że prezentowane „drogi” nie są dowodami na istnienie Boga, lecz raczej ilustracją tezy, że rozum ludzki może o własnych siłach dojść do istnienia Boga. Jedynym natomiast dowodem na istnienie Boga jest dowodzenie przyczyny sprawczej w ramach metafizyki bytu.

Pierwsza z dróg wychodzi od empirycznie sprawdzalnego zjawiska ruchu, możemy bowiem zaobserwować, iż rzeczy poruszają się. Ruch w tym uzasadnieniu Akwinata rozumie po arystotelesowsku – jako przejście z możliwości w akt. Za każdym też razem mamy do

czynienia z czymś, co porusza, i z tym, co jest wprawiane w ruch, ten układ: poruszany – poruszający nie może ciągnąć się w nieskończoność. W związku z tym musi istnieć pierwsza przyczyna poruszająca inne rzeczy, która zarazem nie musi być poruszona przez coś innego. Tą Pierwszą Przyczyną jest Bóg. Ten sposób dowodzenia wiąże się z tradycją myśli arystotelesowskiej.

Kolejną ilustrację stanowi droga z przyczynowości sprawczej. Jest to, zdaniem Prelegenta, uzasadnienie posiadające charakterystyczne cechy myśli tomistycznej. Przede wszystkim Tomasz stosuje tu bliski mu istotowy układ przyczyn i skutków. Istotny dla tej drogi dojścia do istnienia Boga jest pogląd o tym, że każda przyczyna wywołuje właściwy sobie skutek oraz że dana rzecz nie może być przyczyną sprawczą samej siebie.

Trzecią z dróg stanowi droga z konieczności i przygodności. Z kolei treść tej tezy została przez Akwinatę zaprezentowana w tradycji awiceniańskiej, gdzie charakterystycznymi zagadnieniami są kwestie możliwości i konieczności. W takim ujęciu musi istnieć coś, co jest konieczne przez się i co jednocześnie nie posiada przyczyny swojej konieczności skądinąd. Taka rzecz jest wówczas sama przyczyną konieczności innych rzeczy.

Inny jeszcze sposób dochodzenia do istnienia Boga stanowi droga ze stopni doskonałości, gdzie Bóg jawi się jako źródło doskonałości innych bytów – posiadający sam w stopniu najwyższym to, co stworzenia posiadają niejako częściowo. Tak więc doskonałość częściowa wskazuje tu na doskonałość absolutną – teza ta zatem ma pochodzenie platońskie. Natomiast widoczna tu gradyfikacja doskonałości ma swe źródło w poglądach Plotyna.

Ostatnią, piątą drogą, jest droga z celowości. Możemy bowiem zaobserwować, że byty pozbawione poznania kierują się do celu, który jest odpowiednim dla nich dobrem. Stąd można wywnioskować, iż muszą być do swego celu kierowane przez byt rozumny. Droga ta – zdaniem A. Andrzejuka – jest filozoficznym ujęciem problemu Opatrzności Bożej, co z kolei wskazuje na tradycję augustyńską.

Kończąc swój referat, Prelegent zauważył, iż nauką dowodzącą istnienie Boga jest filozofia bytu, gdyż dowodzi ona istnienia Boga jako przyczyny sprawczej istnienia każdego bytu.

Swoistym uzupełnieniem sesji był obszerny artykuł o. Piusa Bełcha OP, brata ks. Stanisława. Nie był on jednak prezentowany na

sesji, lecz został wydrukowany w *Gazecie Niedzielnej* (9/3004 z dnia 26 lutego 2006 r.). Artykuł ojca Piusa zawiera informacje dotyczące życia ks. Bełcha i jego aktywności kapłańskiej oraz opisuje trzy poważne dzieła, jakich podjął się S. Bełch.

Pierwszym z nich jest książka o Pawle Włodkowicu zatytułowana *Paweł Włodkowicz i jego nauka o prawie międzynarodowym i polityce*.

Drugą znaczącą pracę stanowi życiorys św. Stanisława – biskupa i męczennika.

Natomiast trzecią – przekład na język polski *Sumy Teologii*. Autor artykułu zwraca uwagę, że to ostatnie przedsięwzięcie wymagało „nadludzkiego wysiłku”.

O. Pius Bełch zwrócił także uwagę na potrzebę opracowania dokładnej i szczegółowej monografii na temat Ks. Stanisława, gdyż jak do tej pory dysponujemy tylko jego życiorysem, zawartym w opracowaniu przygotowanym przez ks. Józefa Bełcha zatytułowanym *Wspomnienia*, który jednak zawiera błędy i choć był spisywany jeszcze za życia Ks. Stanisława, to jednak nie został przez niego poprawiony.

Konferencja ponadto była wzbogacona wystawą poświęconą publikacjom ks. S. Bełcha i zakończyła się uroczystym odsłonięciem pamiątkowej tablicy ku jego czci.

KATARZYNA WASILEWSKA

**KONFERENCJA NAUKOWA
MYŚL IBN CHALDUNA JAKO CZYNNIK ZBLIŻENIA
MIĘDZY CYWILIZACJAMI**

13 maja 2006 r. odbyła się w Warszawie konferencja naukowa zorganizowana przez Collegium Civitas i Instytut Ibn Chalduna. Celem spotkania było uczczenie postaci wielkiego uczonego arabskiego – Ibn Chalduna (Tunis 1332 – Kair 1406) w sześćsetną rocznicę jego śmierci. Wygłoszone referaty ukazywały wszechstronność zainteresowań oraz nowoczesność poglądów tego średniowiecznego myśliciela.